

10. שפת אמת ויקרא פסח

בני קודם החטא היו דבקים בהדעת והי נגלה בשעת מתן תורה אור הגנוז. אח"כ עיי החטא נפלו ממדרגתם וחזר ונגנו האור. אמנם בהמועדות חוזרין בני ישראל למקומן הראשון...

11. בית הלוי שמות פרק לא

והנה במעשה העגל כבר דברו רבים מה ראו ישראל על ככה והיאך דור דעה כאותו הדור נכשלו בחטא גדול כזה.... וענין זה הוא דביקשו ישראל אז אחרי שראו דמשה אשר היה עומד בין ה' ובינם לא בא רצו לעשות מקום מיוחד שיהיה מסוגל אשר בו יהיה השראת שכינתו וכמו דבאמת היה אחרי כן במשכן ... ונמצא מחשבתם של ישראל היה בזה לטובה שיזכו ע"י מלאכתם זו להשראת שכינה אצלם

תפקיד האדם – להמשיך את קדושת המשכן בחיי היומיום

12. אברנאל מלכים א פרק יד

ופקידת בית שני לא היתה גאולה שלמה, כי לא שבו השבטים הגולים לארץ אחוזתם ולא נתקיימו הנבואות שנבאו בגאולה האמתית ותנאיה, אבל היתה פקידה חלושה שכורש פקד את העם לתת להם רשות לעלות ירושלם, ושבנו בנים לגבולם מעט מהרבה, ותמיד היו נכנעים אם למלכי פרס ואם לרומי, ואף בביתם אשר עשו לא היה ארון העדות ולא אש מן השמים ולא נבואה ואורים ותומים ושאר הדברים המורים על קדושת הבית

13. התוועדות הרב שבתי סלביצקי עמוד 242

...אבל כלל נקוט בידינו ש"מעלין בקדש ואין מורידין", אז מדוע בבית המקדש השני לא היתה עלייה? ...התשובה היא שאי אפשר שהכל יגיע מלמעלה.זה העומק של בית מקדש השני. בית מקדש הראשון זה שפע גדול בלי תנאים, לכן הוא גם לא מזכך אותך. אם אתה רוצה שבית המקדש שלך יהיה גבוה יותר, יאריך ימים ויהיה עם יותר אור - אתה צריך "אתעוררותא דלתתא", התעוררות מלמטה. בבית שני היתה פחות השראה כי היה צורך גדול יותר במעשינו, ולכן הירידה הזאת היוותה בעצם עלייה. עד היום ממשיך המקדש להשפיע שפע קדושה לכל אחד שמצדו עושה מאמץ, אם אנחנו ממשיכים את השפע שלו, הוא קיים אצלנו ומי שרוצה יכול להרגיש זאת. בית המקדש לא נחרב, הוא נשאר בנו. אם נמשיך את ה"ושכנתי בתוכם", אם נמשיך לכבוש את ארץ ישראל שבנפש ואת ארץ ישראל הממשית, נראה ששום דבר לא הלך לאיבוד...

14. נפש החיים שער א - הערות פרק ד

ושכנתי בתוכם בתוכו לא נאמר אלא בתוכם ... ולדרכינו י"ל ג"כ שר"ל אל תחשבו שתכלית כוונתי הוא עשיית המקדש החיצוני. אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו. רק לרמוז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמיכם שתהיו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו. כולם קדושים ראויים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש. זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דייקא שככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'. תכלית כוונתי שכן תעשו את עצמיכם.... לזאת כשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם. אז לא הועיל המקדש החיצוני ונהרסו יסודותיו ר"ל.

פרשת תרומה – מהות המשכן

המשכן – המשך מעמד הר סיני

1. שמות פרק כה פסוק ח

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם:

2. רמב"ן שמות פרק כה

וידוע המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתרו. וכמו שנאמר שם (לעיל כד טז) וישכן כבוד ה' על הר סיני...כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן

3. אור החיים שמות פרק כה

ושכנתי בתוכם. ולא אמר בתוכו לומר שהמקום אשר יקדישו לשכנו יהיה בתוך בני ישראל שייקפו המשכן בד' דגלים. ואולי כי דברים אלו הם תשובה למה שחשקו ישראל (במד"ר פ"ב) בראותם בהר סיני שהיה ברוך הוא מוקף בדגלי המלאכים והוא אות בתוכם וחשקו אהב להיות כן בתוכם, ולזה באה התשובה מבוחר לבות ואמר ועשו לי מקדש ושכנתי כמו כן בתוכם:

המשכן – מציאות רוחנית מתמידה

4. שמות פרק כ פסוק טו

וְכָל הָעָם רְאִים אֶת הַקֹּלוֹת וְאֶת הַלְפָּיִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת הַהָר עָשָׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּזְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרֶחֱקָ:

5. אוצר מדרשים (אייזנשטיין) מנין

וינועו ויעמדו מרחוק אין ניעה אלא טירוף שנאמר נוע תנוע ארץ כשכור (ישעיה כ"ד)

6. שמות רבה (וילנא) פרשת תרומה פרשה לג

אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

7. דברים פרק טז פסוק טז

שְׁלוֹשֶׁ פַעֲמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זָכוֹר אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּזוֹג הַמִּצִּוֹת וּבְזוֹג הַשְּׂבֻעוֹת וּבְזוֹג הַסִּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פָּנָיו ה' רִיקָם:

8. ספר החינוך פרשת ראה מצוה תפס

שנצטוונו להראות כל זכר בירושלם בבית הבחירה שלש פעמים קבועים בשנה והן פסח ושבועות וסוכות משרשי המצוה, ...ועם המעשה הזה יתעורר דעתנו ונכניס בלבנו מוראו ונקבע ברעיונינו אהבתו ונזכה לקבל חסדו וברכתו.

9. יהושע פרק כד, יט-כו

(יט) ויאמרו יהושע אל העם לא תוכלו לעבד את ה' כי אלקים קדשים הוא אל קנאו הוא לא ישא לפשעכם ולזוטאותיכם: ... (כד) ויאמרו העם אל יהושע את ה' אלקינו נעבד ונקולו נשמע: (כה) ויכרת יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו זֶכֶר ומשפט בשנים: (כו) ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלקים ויקחו אִבְן גְּדֹלָה ויקימוה שם תזות האלה אשר במקדש ה':

אשר במקדש הי - הבית שהיה שם הארון בשכם קראו מקדש לקדושת הארון שהיה שם לשנה:

22. מדרגת האדם מאמר תקון המדות עמוד מא

בימי אחשוורוש הכירו את התורה מן החיסרון. והיינו שהיו על צד החיסרון וראו שהצד הזה בגד בהם לגמרי, סברו כי ריוחו אם יקלו מעט להנות מסעודת אחשוורוש ולבסוף כמעט שנשמדו מן העולם, והיה הנס שקם אז מרדכי היהודי והציל אותם רק בקיום התורה. והכירו אז מן מצב החיסרון כי רק התורה היא ההצלחה. ... ומהות הקבלה איך היתה? נעשה קודם לנשמע, כלומר על הנעשה אין כאן שיקול דעת כלל, לשקול אם לעשות אם שלא לעשות, אלא כל השיקול הדעת היא אחר הנעשה, אחר מסירות נפשו לקבל את התורה, צריך לשקול בתוך התורה איך לעשות... זאת ברור, שהתורה אינה מורה אותו על מה שייזק לו, "כי דרכיה דרכי נעם" ובלי התורה לא יכול העולם להתקיים, והראיה שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם והתורה היא גשר של ברזל, אשר יחזיק את האדם שלא ישלל, ולא יפול אל הים הזועף של החיים.

23. שיחות הרצ"ה משפטים עמוד 261

הסדר הנורמלי הוא "נשמע ונעשה": נשמע ונדע מה נעשה, ואז נעשה. אנו לא נורמליים, אנו על נורמליים, מעל הנורמליות האנושית הרגילה... רז על אנושי זה מתאים למלאכים ולא לבני אדם: בני אדם צריכים לשמוע לפני שהם עושים, אבל מציאת עם ישראל היא של "נעשה ונשמע". הגדרה מפורסמת זו ידועה לכל יהודי בריא. כך ינקנו משדי אמנו, כך למדנו ב"חדר", כך גדלנו!

תכלית המשכן – תורה

24. שמות פרק כה, י

(ז) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְיִשְׁכְּנֵתִי בְּתוֹכָם: (ט) כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאה אֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ס
(י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְזָוִי אָרְכוֹ וְאִמָּה וְזָוִי רֹזְבוֹ וְאִמָּה וְזָוִי קִמְתּוֹ:

25. רשב"ם שמות פרק כה פסוק י

ואעפ"י שצמנעסה ללכלל מלניו שעשה תחילה משכן ואחר כך כלים, ארון ומנוחה ושולחן, שהיכן יכניס את הארון והשולחן כל זמן שאין משכן עשוי? אלל כליווי הולכך לפרש עשיית הארון והשולחן ותחלה, שצנציל הארון שהוא עיקר של ועשו לי מקדש הולכך לעשות משכן:

26. לב אליהו תרומה עמוד רלב

והיינו לומר לך, שכל עיקרו של מקדש – שהוא השראת השכינה כמבואר – תלוי בתורה, שאם אין תורה אין מקדשו וזהו מה שבעשיית הארון כתוב: "ועשו ארון" – בלשון רבים, כמו במקדש עצמו שכתוב: "ועשו לי מקדש", משא"כ בכל הכלים כתוב: "ועשית" – לשון יחיד.

27. שיחות מוסר מאמר מט

וכשם שירד הקב"ה לשכון במשכן בגלל התורה, "לפרוש הימנה אני יכול" (ע"ן מקור 6). כך האדם יכול להיות "משכן" אך ורק על ידי התורה, והתנאים לכך הם אותם התנאים האמורים בפרשת המשכן, לימוד התורה צריך להיות "לי לשמי" וע"י "נדבת הלב", ובתורה שני הדברים אחד הם, כי כשלימוד התורה הוא לשם ה' ולא לעצמו כלל, אין לך נדבת הלב גדולה מזו, כי הלומד מקריב ומקדיש את עצמו כולו לה'. "ובן תורה" אמיתי הרי הוא "בית המקדש" שהשכינה שרויה בתוכו.

28. שיחות מוסר שם הערות

אגב עלינו להתבונן באיזה "עולם יקר" אנו חיים, הדבר היקר ביותר בבריאה – התורה אינה נמצאת אלא בו, ורק בו, ובמקום אחר אי אפשר להשיגה, אפילו לא בעולם הבא, עד שהקב"ה הוצרך לירד ולשכון בעולם הזה כי "אינו יכול לפרוש ממנה", וכן מצינו שאמרו הז"ל ששאלו מלאכי השרת להקב"ה על התורה היכן היא, והשיב להם נתתיה לארץ.

15. נפש החיים שער א פרק ד

ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה. בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום. הרבה יותר ממה שהחריב נ"י וטיטוס. כי הלא נ"י וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון. ועיי"כ היה להם כח לניי וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה. כמו שארז"ל (איכה רבתי) קמחא טחינא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נוה מעלה עולמות עליונים הקדושים. והמה החריבו רק נוה מטה... והלב של האדם אמצעיתא דגופא הוא כללית הכל נגד הבית ק"ק אמצע הישוב אבן שתייה.

16. ילקוט שמעוני תורה פרשת תרומה רמז ששה

משל למלך שהיתה לו בת קטנה עד שלא הגדילה ובאתה לידי סימנין היה רואה אותה בשוק מדבר עמה במבואות מדבר עמה כיון שהגדילה ובאתה לידי סימנין אמר אין כבודה של בתי שאהיה מדבר עמה בפרהסיא אלא עשו לי אפוליון שאהיה מדבר עמה. כך בתחלה כי נער ישראל ואהבהו, במצרים ראו אותו ועברתי בארץ מצרים, בים ראו אותו וירא ישראל את היד הגדולה. בסיני ראו אותו פנים בפנים דבר ה' עמכם. כיון שקבלו את התורה ונעשו לו אומה שלמה אמר אין כבודם של בני אדם שאהא מדבר עמהם בפרהסיא אלא ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

17. מכתב מאליהו חלק עמוד 219

עיקר עבודת האדם היא במעשה, לקבוע את המדרגה בתוך הלב ולא להרבות גילויים נוספים. ולכן במצרים ועל הים ולפני הר סיני, כשהיו ישראל עדין בשלב ההכנה למדרגות הרמות, היו צריכים לגילויים גדולים, אבל אח"כ כשקנו את המדרגה בלב ע"י מעמד הר סיני, היו צריכים לצמצום וכיסוי לאורות הגדולים, כי מחמת גילויים יהיה לב האדם גם בהם, ולכן יאבדו מרושמים על פנים האדם. ומעתה היתה עבודתם עבודה פנימית בהשבה אל הלב בהתכסיה ...

היסוד של משכן האדם – מידות טובות

18. משנה מסכת אבות פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה

19. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ג משנה יז

כלומר מי שאינו יודע תורה אינו שלם במדות של דרך ארץ כי רוב מדות הטובות שיש בדרכי העולם בתורה הם כמו והעצב תעביטו הענק תעניק לו... אם כן כלל תורה לא יהיו לעותיו שלמות דרך ארץ: אם אין דרך ארץ אין תורה – ר"ל שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות. וזוהי תשכון התורה עליו שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המלות כי אי אפשר וזהו כענין שנאמר נעשה ונשמע וכמו שכתבנו:

20. לב אליהו פרשת תרומה עמוד רלה

אולם יש כאן שאלה: מאחר שאם אין תורה אין דרך ארץ ואם אין דרך ארץ אין תורה – האידך יתקיימו שניהם? ממ"נ! ומה גם שהרב רבנו יונה כתב להדיא שתיקון המדות תחילה, והאידך יבוא לתיקון המידות – בלא תורה? ...אך כבר סיים הרב רבנו יונה "...לא שילמוד התורה ואח"כ יקח לו המידות – כי אי אפשר, וזהו כענין "נעשה ונשמע" ...

21. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

ויתצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשוורוש.

מבטא צמצום של כבוד ה' אך מאידך מאפשר לבני" לשחות לידו, לינוק ממנו באופן תמידי ולא להירתע לאחור.

7-9 – אם נפתח את הדברים קצת יותר נראה שיש לחלק את גילוי השכינה לשלוש תקופות. 1. מעמד הר סיני. 2. תקופת המדבר - עם ישראל היה נתון באופן תמידי מסביב למשכן. 3. עם ישראל לאחר כיבוש הארץ – שלוש פעמים בשנה עולה אל המקום אשר יבחר ה'. ובחינוך כתב הטעם כדי לעורר דעתנו ולהכניס בלבנו מורא שמים.

נתמקד בתקופה השלישית. תקופה זו מתחילה בסוף ימיו של יהושע. ישראל כבשו את הארץ וכל שבט הולך לנחלתו. המשכן לא זז עם השבטים, אלא נמצא במקום אחד אליו יבואו ישראל בשלושת הרגלים. הריחוק ממקום המשכן טומן בתוכו סכנה גדולה. כל זמן שישראל היו במדבר המשכן היה במרכז. יהודי לא היה יכול להתנתק מהקודש, בכל רגע נתון הוא היה יונק מהקודש, כמעט ולא נדרשה ממנו עבודה שהרי להיכן שהמשכן הלך גם הוא הלך. האטמוספירה הרוחנית במדבר אמנם היתה קטנה מהאטמוספירה הרוחנית במעמד הר סיני, אבל היא היתה עוטפת את ישראל יום ולילה במשך ארבעים שנה. ובאמת דור המדבר היה דור דעה, כל יהודי שם היה בעל השגות גבוהות שאנו כלל לא יכולים להבין, אך הדור שנכנס לארץ היה דור שהתעסק בנחלות, התעסק בהתיישבות, התעסק בחקלאות וככל שהתעסקות בארצות הולכת וגדלה כך הסכנה להתנתקות מהקודש גם היא הולכת וגדלה.

לפי הסבר זה ניתן להבין את הדברים הקשים שאומר יהושע לבני" לפני מותו "לא תוכלו לעבוד את ה' כי אלוקים קדושים הוא א-ל קנוא הוא לא ישא לפשעיכם ולחטאתכם". לכאורה מדוע יהושע אומר דברים כל כך קשים? כמו שהצליחו אבותיהם של הנכנסים לארץ לעבוד את ה' כך גם הבנים יצליחו? אלא שכפי שביארנו יש הבדל גדול בין האבות שהיו יונקים מהקודש בכל רגע ורגע לבין הבנים שהתפזרו לנחלתם והיניקה התמידית אינה אוטומטית אלא דורשת מאמץ רב. יהושע מדבר בצורה קיצונית, לא משום שהוא חושב שהעם לא יכול לעבוד את ה', אלא משום שהוא רוצה לחדד לעם את הקושי כדי שידעו לקראת מה הם הולכים ומה המציאות הזו דורשת מהם. העם לא מוותר ועונה ליהושע "את ה' אלוקיני נעבוד ובקולו נשמע!!" יהושע כורת ברית עם העם וכעדות לברית מקים אבן ומניחה במקדש ה'. "מקדש ה'" אין הכוונה למשכן אלא לבית בו היה מונח הארון. ברית זו היא הכנה למציאות החדשה, ברית זו מחייבת את ישראל לעמול קשה כדי לשמור על אטמוספירה רוחנית גבוהה בינם לבין הבורא.

10-11 מה גרם לשינוי הגדול בין תקופת המדבר לתקופה שלאחר הכניסה לארץ? כדי לענות על שאלה זו עלינו להקדים הקדמה קצרה: השפ"א מבאר שיש חלוקה בין קודם חטא העגל לבין התקופה שלאחר חטא העגל. קודם חטא העגל, מעלת ישראל היתה גבוהה מאד עד שנגלה להם האור הגנוז ולאחר חטא העגל ירדו ישראל ממדרגתם ונגזר האור. שלוש פעמים בשנה ישראל חוזרים למעלתם הראשונה ויכולים לשוב ולהנות מהאור הגנוז. אך היא גופא קשיא, כיצד יתכן שדווקא הדור שנחשף לאור הגנוז במעמד הר סיני חטא בחטא העגל? הרב יוסף דב סולוביצ'יק בספרו 'בית הלוי' מתרץ שבאמת כוונתם היתה לטובה. דור המדבר היה רגיל לדו שיח ישיר עם הקב"ה, שהרי משה היה עומד בינם לבין ה' וברגע שנולד חשש שמשה הלך ולא יחזור חיפשו לעשות מקום מיוחד שהבורא ישרה שם את שכינתו וכמו שבאמת היה אחרי כן במשכן.

סיכום - פרשת תרומה-מהות המשכן

המשכן - המשך מעמד הר סיני

1-3 – פרשת תרומה עוסקת במשכן וכליו - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הרמב"ן מבאר שסוד המשכן הוא שהכבוד ששכן על הר סיני במעמד קבלת התורה ימשיך לשכון בנסתר על המשכן. נמצא שהאור הגדול שהתגלה לישראל במעמד הר סיני לא הלך לאיבוד, אלא הצטמצם והמשיך להופיע על המשכן.

גם מדברי האו"ח אנו רואים שהציווי של עשיית המשכן הוא תוצאה ממעמד הר סיני. במעמד הר סיני ראו ישראל איך ההר עליו נגלה כבוד ה' היה מוקף בדגלי המלאכים וחשקו גם הם להקיף את כבוד ה'. חשקם של ישראל קיבל ביטוי בציווי המשכן, המשכן עומד באמצע וכל ישראל מקיפים אותו בדגלים.

המשכן - מציאות רוחנית מתמידה

נסה לערוך השוואה בין התנהלותם של בני" במעמד הר סיני לבין התנהלותם של ישראל בתקופת המשכן, מתוך השוואה זו נלמד יסוד חשוב לחיינו.

4-6 במעמד הר סיני נראו מראות ונשמעו קולות שלא ראתה עין ולא שמעה אוזן מעולם – "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן...". בני" מרוב יראה מגיבים באופן הבא: "וינועו ויעמדו מרחוק". במדרש מבואר שמשמעות המילה "וינועו" היא טרוף. האטמוספירה הרוחנית במעמד הר סיני היתה כל כך גדולה עד שהתגובה המידית של ישראל היתה יראה והתרחקות. במדרש אחר מבואר שישראל ברחו 24 מיל' (בערך קילומטר) מההר. החוויה של מעמד הר סיני היתה חוויה חד פעמית ולא תמידית. לעומת זאת המשכן הוא צמצום של החוויה באופן כזה שישראל יוכלו לינוק מהקודש באופן תמידי מבלי להירתע. התבוננות במדרש מחדדת לנו את ההבדל שבין מעמד הר סיני לבין המשכן. לפני מעמד הר סיני התורה היתה אצל העליונים ולאחר מעמד הר סיני "מכר" הקב"ה את התורה לישראל ומקומה היה בתחתונים. הקב"ה "ש"מכר" את תורתו לתחתונים אמר: "מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה". המדרש מביא משל נפלא, למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונשאה, לאחר זמן ביקש לחזור לארצו ולקחת את אשתו עמו. אמר לו המלך: "בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, כל מקום שאתה הולך עשה לי מקום שאוכל לדור אצלכם". כך אמר הקב"ה לישראל: "נתתי לכם את התורה, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לכם אל תטלה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו". ננסה להמחיש את הדברים יותר ולחדד את ההבדל. בתחילה היתה הבת מתגוררת בארמון המלך, לאחר שהתחתנה עברה להתגורר עם בעלה ובכל מקום שהיו הולכים היו בונים מבנה שהמלך יוכל להתגורר בו. ברור שאין מה להשוות בין הארמון של המלך לבין המבנה שבנו בת המלך ובעלה, הארמון ענק ומפואר והמבנה מן הסתם צנוע בהרבה. השינוי אינו רק במבנה אלא גם בהתנהלות. ברור ששהות בארמון המלך היא תובענית הרבה יותר מאשר כשהמלך שוהה בבית מגורים צנוע מחוץ לארמונו. זהו בדיוק ההבדל שבין מעמד הר סיני, לבין המשכן. מעמד הר סיני היה מציאות מאד תובענית, כבוד ה' התגלה בכל עוזו ומעוזו ובני" התקשו להכיל את ההשגות הרוחניות הנשגבות ונרתעו לאחור. המשכן לעומת זאת מחד

וכיון שזו התכלית, כשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם, לא הועיל המקדש החיצוני ונהרסו יסודותיו. על פי יסוד זה כותב נפש החיים דברים מבהילים. כיון שתכלית המשכן החיצוני הוא שהאדם יבנה את המקדש הפנימי שלו נמצא שכאשר אדם חוטא ופוגם במקדש הפנימי, הפגם שפגם חמור בהרבה מהפגם שפגם טיטוס ובכודנצר בבית החיצוני, שהרי הפגם שלהם סוף סוף היה בעולם התחתון ולא נגע אפילו במשהו בעולם העליון וכמו שאמרו חז"ל קמח טחון טחנת! מה שאין כן כשהאדם חוטא, הוא כביכול ח"ו פוגם בעולם העליון. מסיים נפש החיים שהלב של האדם הוא כאבן השתיה וכשלבו של אדם לא נתון להתעלות ולעבודת ה' הוא כביכול פגם בקדש הקדשים.

16-17 – נסכם את החלק הראשון של השיעור במדרש נפלא שמסביר את כל התהליך. למלך היתה בת קטנה, כל זמן שלא הביאה סימני בגרות, כל מקום שהיה רואה אותה המלך היה מדבר עמה, היה רואה אותה בשוק מדבר עמה, רואה אותה במבואות מדבר עמה. כיון שהגדילה הבת, אמר המלך אין כבודה שאדבר עמה בפרהסיא וציווה לעשות לו מקום צנוע ששם ידבר עם בתו. והנמשל הוא שבשעה שיצאו ישראל ממצרים הם עדין היו בגדר בת קטנה והקב"ה דיבר עמם בפרהסיא, גם בסיני ראו אותו פנים אל פנים ורק לאחר שקיבלו את התורה נעשו לעם ואין זה לכבודם שה' ידבר איתם פנים אל פנים ומשום כך ציווה לעשות משכן. הנמשל מתאים למשל, אבל יש כאן דבר שדורש באור. מדוע אין כבודה של בת מלך גדולה שהמלך ידבר עמה בפרהסיא ומדוע אין זה מכבודם של ישראל שלאחר שנעשו לעם, הקב"ה ידבר איתם בפרהסיא? על שאלה זו עונה הרב דסלר בספרו 'מכתב מאלוהי'. עיקר עבודת האדם היא במעשה, לקבוע את המדרגה בתוך הלב ולא להרבות גילויים נוספים. ככל שהאדם קטן יותר ולא מצופה ממנו לגדולות הגילויים אליו גלויים מחמת שהוא בכוחות עצמו לא יכול להגיע אליהם, אך ככל שהאדם הולך וגדל כך הגילויים הולכים ונעשים נסתרים. מעלת ההסתרה היא שלב האדם לא גס באורות שהוא משיג. התגלות בפרהסיא מעידה על קטנותו של האדם אליו מתגלים הדברים, לכן כל זמן שהבת היתה קטנה לא חשש המלך להתגלות אליה גם בשוק, אך ככל שהלכה הבת וגדלה, חס המלך על כבודה והתגלה אליה רק בצינעא, התגלות זו העידה על גדולתה של בת המלך. ננסה להמחיש את הדברים יותר. כאשר לאדם יש אוצר נדיר, הוא אינו מניח אותו בצורה גלויה ברחוב לעין כל, אלא מכניס את האוצר בחדר לפנים מחדר ורק מי שראוי לראותו, נכנס ורואה. אולם אם לא יהיה מי שראוי להיכנס ולראות יתכן שלא תהיה ברירה ויהיה צריך להוציא את האוצר החוצה. כך גם בין ה' לישראל. בתחילה כשישראל היו עוד בהתהוות לעם הם לא היו ראויים להתגלות פנימית ומשום כך כל הגילויים היו בפרהסיא והשפעה של הגילויים על הפנימיות היתה קטנה, אך לאחר מתן תורה כשעם ישראל התהווה לעם לאט לאט הגילויים נעשו נסתרים והשיא היה בשעה שבאו ישראל להיכנס לארץ הקודש שם לא רק שהשכינה הצטמצמה למשכן אלא העם לא היה נמצא באופן תמידי ליד המשכן אלא רק שלוש פעמים בשנה היה מגיע לראות את פני ה'. ריחוק זה אינו מעיד על קטנותם של ישראל אלא על גדלותם!!

מכאן אנו למדים שמחד דור המדבר היה דור דעה, דור שמחמת שהשכינה היתה מצויה בו תדיר אין אנו יכולים כלל לשער מה היו השגותיו הרוחניות, אך מאידך דור זה היה מושפע ותלותי מאד ברוחניות החיצונית כדוגמת משה רבנו והמשכן אבל משכן פנימי לא נבנה אצלם וברגע שהרוח החיצונית כביכול נעלמה הם מיד היו צריכים למצוא לה תחליף ומשום כך חטאו בעגל.

במציאות של המשכן במדבר היה צד מאד מיוחד בכך שהאדם היה מחובר עשרים וארבע שעות למקור הקודש מבלי שיידרש ממנו לעשות כל מאמץ, אך מאידך מציאות זו של חוסר עמל להשגת הקודש גורמת לכך שהאדם לא יבנה בתוך תוכו משכן פנימי.

כדי להמחיש את הדברים נביא דוגמא שמאד קרובה לנו. רבים מאתנו נמצאים בעולם הישיבה 6-7 שנים ולאחר מכן יוצאים לעולם הלימודים והתעסוקה. כל זמן שהיינו בישיבה היינו באטמוספירה רוחנית גבוהה, חברותות, סדרים, שיעורים, היינו עסוקים ברוחניות מ-7:00 בבוקר ועד 24:00 בלילה ופתאום יוצאים החוצה וטובעים בלימודים ובמשימות החיים. להיות בישיבה ולהישאר מחובר לקודש זה יפה אבל זה גם לא יותר מידי קשה. המבחן הוא כשאנו מתרחקים ממקום הקודש, האם גם אז אנו מחוברים, או שהריחוק גורם לנו להתנתק? נרחיב על כך בהמשך, אבל נחזור למשכן. ההבדל שבין דור המדבר לדור ארץ ישראל, שבארץ ישראל הקב"ה רוצה שנעבוד יותר, הקב"ה רוצה שנבנה משכן פנימי, הקב"ה רוצה שנהיה יהודים שכל אחד הוא משכן בפני עצמו!!! זו הסיבה לכך שלאחר הכניסה לארץ אנו מגיעים למקום הקודש רק שלוש פעמים בשנה, לא משום שאנו פחותים אלא משום שנדרש מאתנו לעלות קומה, נדרש מאתנו להפסיק להישען על הסיבה החיצונית ולבנות עולם פנימי עשיר ברוחניות.

תפקיד האדם – להמשיך את קדושת המשכן בחיי היומיום

12-13 – האברבנאל מונה את ההבדלים שהיו בין בית ראשון לבית שני. בבית שני לא היתה גאולה שלמה, השבטים הגולים לא שבו לארץ אחוזתם, הנבואות על גאולה שלמה לא התקיימו ורק מעטים עלו לירושלים. גם בבית שבנו לא היה את ארון הברית וגם אש מן השמים לא ירדה וכן לא היתה נבואה ולא אורים ותומים. הרב שבתי שואל שאלה גדולה, הרי כלל בידנו "מעלין בקודש ואין מורידין" ואם כן מדוע בבית שני לא היתה עלייה? התשובה היא שבבית שני נדרשה עבודה מצדנו! "אי אפשר שהכל יגיע מלמעלה. בית מקדש הראשון זה שפע גדול בלי תנאים, לכן הוא גם לא מזכר אותך. אם אתה רוצה שבת המקדש שלך יהיה גבוה יותר, יאריך ימים ויהיה עם יותר אור – אתה צריך "אתעוררותא דלתתא", התעוררות מלמטה. בבית שני היתה פחות השראה כי היה צורך גדול יותר במעשינו, ולכן הירידה הזאת היוותה בעצם עלייה. אם אנחנו ממשיכים את השפע שלו, הוא קיים אצלנו ומי שרוצה יכול להרגיש זאת. בית המקדש לא נחרב, הוא נשאר בנו. אם נמשיך את ה"ושכנתי בתוכם", אם נמשיך לכבוש את ארץ ישראל שבנפש ואת ארץ ישראל הממשית, נראה ששום דבר לא הלך לאיבוד".

14-15 – בנפש החיים מבאר שמשום כך אמר הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". בתוכו לא נאמר אלא **בתוכם!** התכלית של הקב"ה אינה המקדש החיצוני אלא המקדש הפנימי של כל אחד ואחד – "בלבבי משכן אבנה!" אומר נפש החיים, שהמשכן החיצוני בא לרמוז לנו מה התביעה מעצמו שתהיו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו".

התנאי הראשון לבנות את המשכן הפרטי שלנו הוא בבחינת הנעשה. בלתי אפשרי לבנות משכן לה' כאשר מתחילים בבחינת ה"נשמע" וכמו שמצאנו בגמרא בשבת שבמעמד הר סיני היה צורך לכפות על ישראל את ההר כגיגית כדי שיקנו את בחינת "נעשה ונשמע" אך בימי אחשוורוש "הדור קבלוה", כלומר קבלת מידת "נעשה ונשמע" היתה מרצון ומבאר הסבא מנובהרדוק בספרו "מדרגת האדם" שכשהזמין אחשוורוש את היהודים ליהנות מסעודתו, היהודים התחילו להתפלפל עם האצבע ולדון האם נכון יהיה ליהנות מסעודתו של אותו רשע או להימנע והכריעו, שאם יתירו לעצמם להשתתף רק ירוויחו מזה, אך המציאות טפחה על פניהם וכמעט שנשמדו מן העולם והיה נס שקם מרדכי היהודי והציל אותם בזכות קיום התורה והבינו היהודים באותו דור שכדי לקבל את התורה באמת אסור להכניס שום שיקול דעת ב"נעשה".

ככל שאנו מתרחקים מהמשכן החיצוני החשש להקדים את "הנשמע" ל"נעשה" הולך וגדל. התנאי הראשון והחשוב ביותר כדי לבנות משכן בתוכנו הוא לתמיד בעשייה גם כשקשה וגם שלא מתאים, ללא היסודות האלו הכל יתמוטט במהירות. להתפלפל במנין או לא להתפלפל במנין זה לא שאלה, אם בשו"ע כתוב שצריך להתפלפל במנין אז זה מה שנעשה! ללכת או לא ללכת למקומות שיש בעיות בצניעות זו לא שאלה, אם בשו"ע כתוב שאסור ללכת אז זה מה שנעשה. להיות ישר בעסקים או לא להיות ישר, עם כל הקושי שבדבר גם זו לא שאלה כי בשו"ע כתוב שצריך להיות ישר. מי שיתחיל עם סברות ופולפולים מהר מאד ימצא את עצמו עומד בפני כליה רוחנית.

אין ספק שמידה זו של הקדימו "נעשה לנשמע" היא מידה קשה ולא טבעית וכמו שכותב הרצ"ה שהסדר הנורמלי הוא "נשמע ונעשה" אבל מה לעשות שהעם היהודי הוא לא נורמלי, אלא - על נורמלי!!! אנחנו מעל הנורמליות האנושית הרגילה, "הגדרה מפורסמת זו ידועה לכל יהודי בריא, כך ינקנו משדי אמנו, כך למדנו ב"חדר", כך גדלנו! מי שמתכחש לרעיון של "נעשה ונשמע" אולי אי אפשר להגדיר אותו לא נורמלי אבל גם יהודי בריא אי אפשר להגדיר אותו....

תכלית המשכן - תורה

24-27 – הכלי הראשון בו פותחת התורה לאחר שסיימה לצוות על בניית המשכן הוא הארון. בטעם הדבר ביאר הרשב"ם שהארון בו נמצאת התורה הוא העיקר ובשבילו הצטוו ישראל לעשות משכן. כפי שראינו במדרש במקור 6, ה' נתן את התורה לישראל וביקש שיעשו לו מדור כדי שיוכל לדור בתוכו ולא להיפרד מתורתו ונמצא שכל מהות בניית המשכן אינו אלא בשביל התורה. ומכאן מסיק בעל ה'לב אליהו' שאם אין תורה אין מקדש! זו גם הסיבה שרק במשכן ובארון נאמר בציווי "עשו" בלשון רבים ולא "עשית" בלשון יחיד כמו בשאר הכלים, וזאת כדי להשוות את הארון למשכן ולומר שכל עניינו של המשכן הוא בשביל התורה. ר' חיים שמואלביץ מסיק שמעבר לכך שהאדם יכול להיות "משכן" אך ורק על ידי התורה, על האדם לדעת שעליו להקפיד על התנאים בהם נצטוונו בבניית המשכן – לי לשמי! לימוד התורה צריך להיות לשמה! לדוגמא, יהודי חוזר לביתו, אשתו על סף קריסה, חזרה מעבודה ומטפלת בילדים, מבקשת מבעלה עזרה אך הוא עונה: איני יכול אני חייב לרוץ לדף היומי...". איני אומר שאי אפשר ללכת לשיעור בזמן השכבת הילדים, אבל אם האשה נפגעת מזה צריך לחפש זמן אחר.

היו תקופות בהם לעם ישראל היה משכן, היו תקופות בהם לעם ישראל היה מקדש אבל יש תקופות בהם אין לנו לא משכן ולא מקדש וכל התביעה מהאדם היא לבנות משכן בתוך תוכו. זו התקופה בה אנו חיים!! ככל שהדרישה לבניית מקדש פנימי הולכת וגדלה כך אנו יכולים לדעת שהדור הולך וגדל! בית המקדש השלישי לא יחרב ולכן עד שלא נבנה את המקדש הפנימי שיבטיח שלא יהיה חורבן, הוא גם לא יבנה. כל אחד מאתנו נמצא במקום אחר, לכל אחד מאתנו שליחות אחרת וייעוד אחר, לכל אחד מאתנו התמודדויות שונות ואתגרים שונים, אבל הצד השווה שכל אחד מאתנו צריך לבנות מקדש פנימי על ידי כך שנשאף לקדושה ולטהרה!

היסוד של משכן האדם - מידות טובות

כדי להיות משכן לה' עלינו להתמקד בשני דברים מידות ותורה נתחיל במידות ונעבור לתורה....

18-20 – במשנה באבות אמר ר' אלעזר אם אין תורה אין דרך ארץ ואם אין דרך ארץ אין תורה. רבנו יונה ביאר שאם אין תורה אין דרך ארץ משום שרוב המידות הטובות שיש בדרכי העולם הם בתורה, כמו העבט תעביטנו, הענק תעניק לו וכדו' ונמצא שבלא תורה לא יהיו דעותיו שלמות בדרך ארץ. אולם אם אין דרך ארץ גם תורה אין משום שכדי שהתורה תשכון באדם חייב האדם לתקן את עצמו במידות שאין התורה שוכנת בגוף שאינו בעל מידות טובות. הקשה ר' אליהו לאפיאן: מאחר שאם אין תורה אין דרך ארץ ואם אין דרך ארץ אין תורה איך יתקיימו שניהם, הרי כל זמן שלא לומד תורה לא יהיה בו דרך ארץ ומאיך אם לומד את התורה לפני שיש בו דרך ארץ אין התורה שוכנת בו? אלא שרבנו יונה מסיים את דבריו וכותב: "לא שילמד התורה ואח"כ יקח לו המידות – כי אי אפשר, וזהו כענין "נעשה ונשמע". נבאר את כוונתו – בהפנמת התורה יש שני שלבים שלב ראשון "נעשה" – עשייה ללא שום התניה של הבנה. שלב שני "נשמע" – עשייה עם הבנה. הבנת טעמי מצוות הוא דבר טוב בתנאי שאנו לא מתנים את עשיית המצוות בהבנת הטעמים, מי שמתנה את עשיית המצוות בהבנת הטעם, מהפך את הסדר ומקדים נשמע לנעשה ומידה זו אינה שייכת בקבלת התורה! (כך הסברנו בעבר את דברי דוד המלך "טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך האמנתי" כלומר, דוד מבקש לדעת טעמי מצוות אך רק לאחר שהוא מדגיש שיש לו את קומת היסוד של עשייה ללא תנאים והיא "במצוותיך האמנתי"). באמת אי אפשר לדעת היטב את מידת דרך ארץ ללא לימוד תורה ובאמת אי אפשר להפנים תורה ללא דרך ארץ, לכן השלב הראשון הוא לימוד התורה בבחינת נעשה, בשלב זה התורה קודמת לדרך ארץ, אך לאחר שקנינו את קומת "הנעשה" אנו עוברים לקומת "הנשמע" ושם מידת דרך ארץ קודמת לתורה.

חברים יקרים!

סוד המשכן הוא המשכת הקדושה וההתרוממות ממעמד הר סיני לחיי היומיום.

המעמד הנשגב ביותר היה מעמד הר סיני, מעמד שמחמת רוב קדושתו אי אפשר היה להתמיד בו. השכינה הצטמצמה למשכן. במשך ארבעים שנה הלכו ישראל מסביב למשכן. הם לא נצרכו לעמול לפרנסתם ולנחול את הארץ והיו יונקים מהמשכן יום יום. התחילה תקופה חדשה שבה נחלו בני ישראל את הארץ וכל שבט הלך למקומו. המפגש עם המשכן החיצוני הלך והתמעט – "שלוש פעמים בשנה" ולא יותר. אמנם מבחינה חיצונית הדבר היה נראה כירידה, אבל ככל שהחיצוניות הלכה והתרחקה נדרשה מהאדם התקרבות פנימית – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" זו תכלית המשכן!! ומאז ועד היום אנו מוכרחים לעמול ולחזק את המשכן הפנימי של כל אחד ואחד.

כדי להיות משכן שראוי להכניס בו את התורה עלינו לדבוק במידת דרך ארץ, לתקן את מדותנו כדי להיות ראויים להופיע את אור התורה. זאת נעשה על ידי התכונה העל טבעית שלנו והיא הקדמת נעשה לנשמע. אולם לא נסתפק בהכנת משכן ראוי לתורה אלא גם נכניס את התורה אל תוכנו, נכניס את התורה למרכז חיינו וכך יתקיים בנו "בלבבי משכן אבנה"!!! שבת שלום!

בדר"כ הזמן הכי טוב הוא לפני תפילת שחרית, בשעה שבה שאר בני הבית עדין נמצאים במצב מאוזן... אדם שהולך לשיעורים כדי לברוח מהבית זה לא לימוד לשמה, אדם, שמחד לימוד התורה חשוב לו, אך מאידך הוא לא משתמש בלימוד תורה כתירוץ זה נקרא לימוד לשמה. נכון שלפעמים זה דורש מאתנו יותר מאמץ אבל הרווח הוא שנבנה משכן לשמה.... ממקורות אלו אנו למדים שמעבר להקדמת "הנעשה" חובתנו כיהודים לדבוק בתורה, כל אחד כפי יכולתו וכפי מעלתו. יש כאלו שתפקידם להישאר בתוך המעגל הפנימי, בתוך עולם הישיבה ללמוד וללמד. יש שתפקידם להתמסר לכלל בתפקידים ציבוריים ויש כאלו שתפקידם לעשות לביתם הצד השווה בכולם – שכולם צריכים לבנות משכן פנימי שיהיה ראוי להכניס אליו את התורה וכדי שהמשכן הזה יבוא אל ייעודו לא מספיק שרק יהיה ראוי לקבלת תורה אלא חובתנו גם להכניס אליו את התורה!

בציבור הדתי לאומי רובם יוצאים לעולם התעסוקה. היציאה החוצה דומה לתקופה בה יהושע שולח כל שבט לנחלתו. כיון שהתוצאה הישירה היא התרחקות פיזית מהקודש מחובתו של האדם לדאוג ולחזק את ההתקרבות הפנימית. משמעות הדברים היא, ראשית לחזק אצל עצמנו את היסוד של הקדמת "נעשה לנשמע". העולם החיצוני מלא בסברות עקומות ואם לא נחדד את "הנעשה" גם ה"נשמע" ילך לאיבוד, שנית, עלינו לחזק את הקשר לתורה, לחפש קהילה תורנית, למצוא חבורות לימוד, כל אחד כפי יכולתו אבל האדם חייב להתאמץ ולהיפגש כל יום עם התורה. הצורך הזה הוא צורך קיומי, אולי אנחנו לא מודעים לכך משום שאנו נשאבים למשימות החיים, אבל מי שמתחיל לבנות את המשכן הפרטי ונפגש עם התורה מבין עד כמה נפשו מתמלאת בחיות!

28 – נסיים בדבריו הנפלאים של ר' חיים שמואלביץ. עלינו להתבונן באיזה "עולם יקר" אנו חיים, הדבר היקר ביותר בבריאה – התורה, אינה נמצאת אלא בו, ורק בו! במקום אחר אי אפשר להשיגה, אפילו לא בעולם הבא, שהרי הקב"ה הוצרך לירד ולשכון בעולם הזה כי "אינו יכול לפרוש ממנה". אסור לנו לאבד את המתנה היקרה הזו, אנו חייבים לבנות את חיינו באופן כזה שהתורה תהיה מרכז חיינו, אנו צריכים לבנות קהילות של קודש, למלא את השבתות בחוויות רוחניות של לימוד תורה. הגיע הזמן שנראה לעצמנו שגם אנשים שעומלים לפרנסתם יכולים ליצור קהילות שלמות של עובדי ה'!!!

